

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl/Year: 2019 – Sonbahar / Autumn Sayı/Issue: 45
Sayfa / Page:417-439

ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY
Makale Bilgisi / Article Info - Geliş/Received: 13.05.2019
Kabul/Accepted: 20.08.2019 - Araştırma Makalesi / Research Article

**HİNDİSTAN'DA
İNGİLİZLERE KARŞI ORTAYA
ÇIKAN İLK İSYAN
HAREKETLERİNİN
SEBEPLERİ**

***REASONS FOR THE
FIRST REVOLT MOVE-
MENTS IN INDIA
AGAINST THE BRITISH***

Dr. Hüseyin GÜNARSLAN

Windsor Üniversitesi Tarih Bölümü, KANADA
ORCID:0000-0002-7276-7476, gunarслан@hotmail.com

Öz

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi İngiliz kraliyeti adına Hindistan'a geldiği ilk günden itibaren ülkeyi sömürme faaliyetlerine girişmiştir. Ticari faaliyetler bahane edilerek girilen Hint coğrafyası adım adım İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Ülkenin zenginlikleri batıya aktarılırken doğunun bu zengin ülkesi gün geçtikçe fakirleşmiştir. Neticede Hint halkı sömürülmesine karşı harekete geçmeye başlamıştır. Bu çalışmada İngiliz Doğu Hindistan şirketine karşı 1857 yılına kadar ortaya çıkan Hint halkının başkaldırılarını ele almaktadır. Ülkeleri işgale uğrayan ve yerel bir merkezi gücün korumasından mahrum Hint halkının hangi nedenlerden dolayı İngilizlere karşı isyan hareketlerine giriştiklerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma ile Hintli tarihçi Majumdar'ın iddia ettiği üzere Hint halkının siyasi, ekonomik, dini ve aşirete bağlı nedenler ile İngilizlerle mücadeleye geçtiği tespit edilmiştir. Hint halkının bu mücadelelerinde ne denli başarı kazandıkları, İngilizlerin onlarla nasıl mücadele ettikleri ortaya konmuştur. İngilizler ile top yekûn bir mücadele gerçekleştiremeyen Hint halkının İngilizler karşısında neden başarı şansları olmadığına önemli görülen başkaldırıları incelenerek dikkat çekilmiştir. Bir araya gelme gücü ve iradesini ortaya koyamayan Hint halkı ve yerel krallıkların ancak İngilizler kendi topraklarını işgal ettiğinde harekete geçtiği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, Hintliler, koloni, isyan

Abstract

The British East India Company has engaged in the exploitation of the country from the first day it arrived in India on behalf of the British royal. The Indian geography was occupied by the British step by step, under the pretext of

Commercial activities. As the riches of the country were transferred to the west, this rich country of the east became poorer. As a result, the Indian people began to take action against the exploitation. This study deals with the revolts of the Indian people until 1857 against the British East India company. It is aimed to determine the reasons why the Indian people, whose countries are occupied and who are deprived of the protection of a local central power, are engaged in revolts against the British. As the Indian historian Majumdar argued, the study showed that the Indian people struggled with the British with political, economic, religious and tribal reasons. The success of the Indian people in these struggles and how the British struggled with them have been revealed. It was pointed out that the Indian people who failed to perform of full fight against British had no chance of success. It has been revealed that the people of India and the local kingdoms, who cannot reveal the power and will of their coming together, only act when the British occupy their territory.

Keywords: British East Indian Company, Indians, colony, revolt

Giriş

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi Hint ve İngiliz tarihinde önemli yere sahip olan bir şirkettir. Yaklaşık 250 yıl gibi uzun süre Hindistan gibi büyük bir coğrafyayı yönetebilme gücüne sahip olan bu şirket ilk olarak İngiliz kraliyetinden almış olduğu özel izin ile Hindistan'a giriş yapmıştır. Hintlilerin de kendisine izin vermesi ile ülkenin zenginliklerinin anavatana ulaştırma vazifesi gören bu şirket, doğunun bu en zengin ülkelerinden birisi olan Hindistan'ın fakirleşmesinde önemli paya sahiptir. Merkezi bir hükümetin gücünü kaybettiği ve kendi içinde birçok farklı yerel prenslik ve krallık bulunan ülke gün geçtikçe zayıflarken, şirket ülkede zamanla öyle büyük bir güce ulaşmıştır ki yüz binlerce paralı askerden oluşan üç büyük ordu kurmuştur. Hindistan'da İngiliz nüfusunun yeterli olmadığından dolayı bu ordularda görev yapmak üzere Hintliler istihdam edilmiştir. Aslında Hindistan'ın işgal sürecini de maaş karşılığı İngiliz ordularında çalışan bu Hintli askerler yapmıştır.

İngilizler Hindistan'da tam bir işgal girişiminde bulunmamıştır. 1600'den itibaren şirketin ilk amacı sadece ticaret olmuştur. Bu yıllar her iki toplumun yapılan ticaret sebebi ile kazançlı olduğu yıllardır. Lakin İngilizler ülkenin parçalanmış yapısından istifade ederek ilk olarak kalelerle korunan ticaret merkezleri kurmuştur. Bombay, Madras ve Bengal gibi merkezler zamanla birer büyük koloniye dönüşmüştür. Buraların korunması adına kurulan askeri birimlerde büyük birer orduya dönüşmüştür (Ballhatchet, 1980: 10-12). İngilizlerin ticareti koruma bahanesi ile yerel prenslikleri işgal etmesi veya onların düşmanlarına karşı korunmak için İngilizlere sığınması, etkinlik sahalarını artırmalarına neden olmuştur. Böylece İngilizler farklı prensliklerin topraklarında buralardaki idareciler

ve halkla etkileşime girmiştir. İngilizlerin ticari hırsları sebebi ile halkı hızla sömürmeye çalışması ve onları durduracak merkezi bir gücün olmaması halkın zulme uğramasına neden olmuştur. Toprakları ve canları İngilizlerce tehdit edilen Hint halkı zaman zaman başkaldırı hareketlerinde bulunmuştur. Bu çalışmanın konusu da İngilizlerin Hindistan'ı işgal süreci içinde Hintli yerel güçlerin hangi nedenlerden dolayı İngilizler ile mücadele ettikleridir. Hintli tarihçi Majumdar'ın tezinden yola çıkarak dört ana başlık altında incelenen bu başkaldırı ile Hintlilerin İngilizler karşısında nasıl pozisyonlar aldıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Hintlilerin İngilizlere başta siyasi, ekonomik ve dini sebeplerden dolayı, bunun yanı sıra bağlı oldukları aşiretlerin kararı doğrultusunda isyan ettiğini ortaya koyan Majumdar'ın bu tezinin örnekleri ile ortaya konulmasına gayret gösterilmiştir. Tezin konusu olan bu başkaldırılarda zaman dilimi olarak, şirketin 17. yüzyıldaki ilk günlerinden şirketin faaliyet izninin kaldırıldığı 1857 Büyük Hint isyanına kadar geçen süre incelenmiştir. Aslında burada konu edilen bütün bu başkaldırıların ortak neticesi 1857 Hint isyanına sebep verdiği için çalışma bu büyük isyanın gerçekleşmesini sağlayan nedenleri de dolaylı olarak ortaya koymaktadır. Hintlilerin İngilizler ile yaptıkları mücadelelerin ortaya konulması gerek bu milletin gerekse İngilizlerin kolonilerinde nasıl yöntemler takip ettiklerini ortaya koymak açısından gereklidir.

İngilizlere karşı Hint halkında oluşan nefret duygusu her zaman kendisini açık bir isyan şeklinde göstermemiştir. Bununla birlikte halk içinde İngilizlere karşı meydana gelen başkaldırlara bakıldığında bunun temellerinde İngiliz yönetimine karşı nefret olduğu da görülmektedir. Bu başkaldırıların bazıları çiftçilerin vergileri protestosu ile meydana gelirken bazıları çok farklı sebepler ile ortaya çıkabilmiştir. Bu isyan hareketleri ortaya çıktığında ise insanların dini ya da bağlı olduğu aşiretlerin kararı gibi nedenlerle beslenerek güçlendiği görülmektedir. Her ne sebeple meydana gelirse gelsin bütün bu başkaldırılarda ortak nokta İngiliz otoritesine karşı olan memnuniyetsizliktir. Yaşanan bütün olayları tek tek ve detaylı bir şekilde ortaya koymaya imkân olmasa da bu olayların karakteristik yapısını ortaya koymakta mümkündür. Hintli ünlü tarihçi Majumdar (1957:24) bunu yaparken başkaldırıların sebeplerini dört ana başlık altında incelemeyi uygun bulmuştur. Bunlar; siyasi, ekonomik, dini ve aşiret kaynaklı nedenlerdir. Bütün bu sebepler aslında 1857 yılında yaşanan isyanında temel sebepleri olarak görülmektedir. 1857 yılı büyük isyanını anlamak için Hindistan'da İngilizlere karşı ortaya çıkan başkaldırı hareketlerini ortaya koymak bu isyanın daha iyi anlaşılabilmesi için gereklidir.

1. Siyasi Faktörler ile Başkaldırıları

Hindistan tarih boyunca insanoğlu için önemli bir merkez olmuştur.

Ülkenin zenginliği Batılı sömürgecileri kendisine çekmişti. Ülkeyi işgal edenler gün geçtikçe zenginleşirken ülkenin asıl sahipleri ise fakirleşmişti (Bulut, 2003: 71). Bu durum ülkede idarecilerin de içinde olduğu İngiliz karşıtı bir iradenin ortaya çıkmasına sebep vermiştir. Majumdar İngilizlere başkaldırı hareketlerinin siyasi sebeplerini üç başlık altında toplamıştır. Bunlar kişisel memnuniyetsizlik sonucu ortaya çıkan başkaldırıları, İngilizlerin ülkelerini işgal etmelerinden dolayı insanların başkaldırması ve son olarak ise İngiliz hakimiyeti ya da koruması altına giren bölgelerdeki beceriksiz yönetim sonucu ortaya çıkan başkaldırıları olarak gösterilmiştir.

Kişisel memnuniyetsizlikler sonucu ortaya çıkan isyanlara Banaras racası yani prensinin İngilizler ile yaşadıkları gösterilebilir. İngilizler prenslik veya krallıkları düşmanlarına karşı koruma adı altında onlardan yıllık bir ücret talep etmekteydi. Bu paranın ise çoğunluğu yine Hintliler'den oluşan ordu için gerekli olduğunu söylüyorlardı. Düşmanlarından korunmak isteyenler bu parayı ödemezler ise sahipsiz kalabilir ve neticede tahtlarını kaybedebilirdi. İngilizler Banaras Prensi Chait Singh ile her buluşmalarında ondan daha fazla para ve istekte bulunmaktaydı. Bu istekler artık öyle bir noktaya ulaşmıştı ki prensin bunları yerine getirerek İngilizleri memnun etme gücü kalmamıştı. Ödemelerini zamanında yapamayan Singh'e İngilizler yüklü bir parasal ceza da kesmişlerdi. İngiliz Valisi Hasting cezaları tahsil etmek için Banaras'a dahi gitmiş ve ödemeyi yapamayan prensi 1781'de hapse attırmıştı. Prense ödemeyi gerçekleştirinceye kadar haptiste kalacağı söylenmişti. Bunu asla başaramayacağını bilen Prens ise bir yolunu bularak haptisten kaçmayı başardı. Halk prenslerinin başına gelenlerden o kadar çok etkilenmişti ki İngilizlere karşı ayaklandı. Hasting zamanında Banaras'dan kaçmasaydı muhtemelen öldürülmüş olacaktı. Prense bağlı isyancılar çok uzun bir zaman İngilizlere karşı kahramanca bir mücadele verdiler. Banaras'da başlayan olaylar hızla yayıldı ve Avadh ve Bihar eyaletlerinde de isyana katılımlar gerçekleşti. Avadh'taki İngilizler Chait Singh olarak adlandırdıkları isyanın kendilerine karşı planlanmış çok daha büyük ve organizeli bir isyan hareketinin zorlamalar sonucu öne alınan versiyonu olduğuna inanıyorlardı. Şayet büyük bir krallık olan Avadhlılar, Singh isyanından dolayı erken isyan etmemiş olsalar İngilizlere karşı başarılı bir başkaldırı gerçekleştirebilirlerdi. Neticede erken başlayan bu başkaldırıya birçok büyük toprak sahibinin destek verdiği görülmekle birlikte Avadh Kraliçesinin dahi isyancılara yardım ettiğinden şüphelenilmişti. İsyanı bastıran İngiliz Albay Hannay, üslerine Gogra'nın doğusundaki bütün bölgenin kendilerine karşı silahlanarak ayaklandığını, amaçlarının ise İngilizleri topraklarından tamamen çıkarmak olduğunu rapor etmişti (Mill, 1826: IV, 380). İngilizler her yıl artan yıllık ödemelerin prensler tarafından bir gün ödenemeyecek seviyeye geleceğinin farkınday-

di. Onların amacı prensliklere el koymak adına bir bahane üretmektir. Bunu yaparken sırası ile hareket ediyor ve prenslikleri tümünden karşılıklarına almıyorlardı. Bu prensler tehlike ancak kendilerine ulaştığı anda isyan ettikleri için İngilizler karşısında yeterince başarılı olamıyorlardı. İngilizlere karşı girişilen her bir başarısız isyan hareketi ise halkın daha da ümitsiz duruma düşmesine sebep olmaktadır.

Kişisel husumetler ile başlayan başkaldırlara bir diğer örnekte Vezir Ali'nin başını çektiği olaylardı. Babası Avadh Kralı öldükten sonra İngilizler Vezir Ali'nin başa geçmesine izin vermişlerdi (Mill, 1826: VI, 135). Düşmanlarına karşı İngilizlerin koruması altına giren yerel Hint prenslikleri gün geçtikçe hâkimiyetlerini tamamen İngilizlere kaptırıyordu. Bundan dolayı kral veya prens öldükten sonra onun yerine kimin geçeceği gibi kararlara da İngilizler karar veriyordu. İngilizler için önemli olan ise kendi sözlerinden çıkmayacak ve ödemelerini aksatmayacak bir idareydi. Bundan dolayı İngilizlerin onayını alarak başa geçen her bir prens veya kral aslında geleceği ipotek altına alınmış bir idareciydi. Kralların ölümünden sonra gerek kralın çocukları gerekse akrabaları İngilizlerin huzuruna çıkarak biat ediyor ve vazifeyi kendilerine istiyordu. Ali'nin amcası Sedat Ali'de bu amaçla İngilizlere kendisinin kral olabilmesi için istekte bulunmuş ama İngilizleri ikna edememişti. Lakin İngilizler büyük bir hata yapmıştı zira Vezir Ali güçlü kişiliği ve İngilizlerden kurtulma gayretleri ile onları şaşırtmıştı. İngilizler kararlarında genel olarak hata yapmaz ve isabetli tercihler ile yeni kralı belirlerlerdi. Bunun en önemli sebebi ise ülkede kurdukları istihbarat ağıydı. İngilizlere maaş karşılığı Hindistan'ın her yerinden bilgi akışı sağlayan Hintliler vardı. Bu Hintliler kimin İngilizler aleyhine çalıştığını, kimin kullanışlı olduğunu İngilizlere haber veriyordu. Vezir Ali muhtemelen İngilizlere karşı olan duygularını göstermediği gibi onları kandırarak yönetime gelmeyi de başarmıştı.

İngilizler Avadh'ta hata yaptıklarının farkına varınca İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin Yönetim Kurulu üyeleri İngiliz valisinden Avadh eyaletindeki askeri gücü arttırmasını istemişti. İngiliz yetkililerden John Shore'da görüşmek üzere Avadh'a gitmesine rağmen Vezir Ali'nin tamamen kontrollerinden çıktığını fark etti. Neticede İngilizler Vezir Ali'yi krallıktan azlederek amcası Sedat Ali'yi Avadh kralı yaptı. Sedat Ali İngilizlerin kendisine sunduğu bütün teklifleri koşulsuz kabul etmişti. Vezir Ali'nin Banaras'a giderek maiyeti ile orada yerleşmesine ve kendi finansal gücüne sahip olmasına izin verildi. İngilizler aynı zaman diliminde Kabil Kralının Hindistan'ı İngilizlerden alma planı yaptığını biliyorlardı. Vezir Ali'nin de gizlice onunla görüştüğünden şüpheleniyorlardı. Bu şüpheden dolayı İngilizler onun Banaras'dan daha uzaktaki Kalküta'ya yerleşmesine karar verdi. Banaras'daki İngiliz Valisi Cherry'den bu karar uyarınca Vezir Ali'yi

Kalküta'ya götürmesi istendi. Vezir Ali İngilizlerin bu kararından hoşlanmadığı gibi kendisine karşı alınan bu tavrın sebebinin Cherry olduğuna inanmıştı. Vezir Ali 14 Ocak 1799'da maiyeti ile Cheryy'e giderek onunla görüşmek istemiş lakin çıkan tartışma sonucu Cherry öldürülmüştü (Mill, 1826: VI, 135). Vezir Ali yaşanan gelişmeleri tam olarak fark edememiş, kendisine karşı olan kişinin yerel bir İngiliz valisi olduğunu düşünmüştü. Hâlbuki İngilizler çok daha geniş bir perspektifte, belirtildiği üzere istihbarat ağları sayesinde karar verebiliyordu.

Cherry'nin öldürülmesi kısa sürede bir isyan hareketine dönüştü. Bazı Avrupalılar da Hintlilerce öldürüldü. Bu tür hadiseler de İngilizler hayatını kaybediyor ise bunun İngilizlerce intikamı çok şiddetli alındığı için olaylara karışanlara ya savaşmak ya da kaçmaktan başka seçenek kalmıyordu. Takviye İngiliz gücünün bölgeye geldiğini öğrenen Vezir Ali ilk önce Nepal'e sonrada Rajputana gitti. Buranın prensi ise beklenmedik şekilde onu İngilizlere teslim etti. Kendi amcasından bile destek alamayan, hatta krallığı bir şekilde zorla elinden alınan Vezir Ali'nin arkasında kendi insanları durmadığı gibi sığındığı krallıkta kendi geleceğinden korktuğu için onu İngilizlere vermekten çekinmemişti. Vezir Ali'nin ele geçirilmesi ile birlikte onun İngilizlerin ülkeden kovulması için Sindh Eyaleti Kralı ile de gizli bir anlaşma yaptığı ortaya çıkmıştı. Vezir Ali'nin aynı şekilde farklı yerel krallar ile İngilizlere karşı işbirliği içinde olduğu da anlaşıldı. Onun özellikle İngilizler tarafından krallıktan alınması ve Banaras'a gönderilmesi ile birlikte gerek Avadh Eyaletinde gerekse İngilizlerin kontrolü altındaki bir çok yerden kendisine karşı sempati ve destek verme girişiminin olduğu anlaşıldı (Mill, 1826: VI, 135-6). Hintliler İngilizlere karşı ayaklanmaya hazırdu ve bunun için gerekli olan onlara liderlik yapabilecek birisinin ortaya çıkmasıydı. Bir şekilde İngilizler ile karşı karşıya gelen herkes bu muhaliflerin potansiyel lideri olma özelliğine sahip oluyordu. Vezir Ali muhtemelen İngilizlere karşı gerekli ittifakları krallığı döneminde yapsaydı başarılı olabilirdi.

Doğu Pakistan'ın Dacca bölgesinin prensi dahi Vezir Ali'ye görevden alındıktan sonra iki elçi yollamış, onun Kabil Kralı ile iletişimini temin etmişti. Dacca prensinin kardeşi Vezir Ali'ye yazdığı mektubunda Vezir Ali'ye İslam adına yalvarıyor ve İngilizlerin yok edilmesini istiyordu. İngilizlerin ellerinde olan gizli belgelerde de Vezir Ali'nin Bengal ve Bihar'da İngilizleri yenmek için kimler ile işbirliği içinde olduğu tespit edilmişti (Chaudhuri, 1955: 74). İngilizlere karşı girişilen her bir başarısız başkaldırı olayı aslında İngilizlerin lehine işliyordu. Zira bu sayede kim düşman kim dost görebiliyorlardı. Başkaldırıları muhalifleri imha sürecine dönüşüyordu. Vezir Ali birçok insanın umudu iken birden bire muhaliflerin açığa çıkmasını sağlayan bir kişiye dönüşmüştü.

İngilizlerin Assam vadisini işgal etmesi ile başlayan mücadelelerde de halk İngilizleri ülkelerinden çıkarmayı başarmıştı (Lahiri, 1954: 8). İngilizlere karşı küçük çaplı başarılar gerçekleşse de zamana yayılan olaylarda İngilizlerin her daim bu yerel güçleri ya anlaşma ile ya da askeri güçleri ile dize getirdiği görülmekteydi. Bir araya gelmeyi başaramayan Hint toplumu birer birer İngilizlere teslim olmak zorunda kalıyordu. Şayet İngilizler Assam'ı ele geçirmiş olsalardı halktan ilk önce yüksek vergiler talep edecekti. Daha sonra ise toprak reformu ile atalarından kalan topraklarda kiracı konuma düşeceklerdi. Halkın İngilizlere karşı başarılı olması bu süreci ertelemişti.

İngilizlerin Mysore bölgesini işgal etmesinden sonra buradaki halk da İngilizler ile mücadele etmişti. Mysore halkına başkaldırıda önderlik yapan ise Dhundia Wagh'tı. Etrafında topladığı eski Mysore Krallığı askerleri ile birlikte bazı yerel Hint şef ve toprak sahiplerinin desteğini almıştı. İngilizler kendisini yakalamak için birçok askeri operasyon yapsa da hepsinden kurtulmayı başarmıştı. Wagh'ın İngilizlere karşı Hint halkının genel bir mücadeleye girişmesi için yaptığı gayretler ise sonuçsuz kalmış ve kendisi 1800 yılında Arthur Wellesley tarafından yenilerek öldürülmüştü. İngilizler Wagh'ın zamanında öldürülmesi ile birlikte kendilerine karşı başlayabilecek önemli bir başkaldırının önlenmişine inanmışlardı (Thornton, 1843: III, 93, 115). İngilizlerin ortadan kaldıramadığı her bir lider potansiyel olarak tehlikeliydi. Muhafif gruplar bu liderler etrafında buluşabilir ve İngilizleri Hindistan'dan kovacak bir başkaldırı hareketi başlatabilirdi. Bunun bilincinde olan İngilizler her bir isyan olayını sonuna kadar takip ederek ortadan kaldırmaya çalışıyordu.

İngilizlerce işgale uğrayan bir diğer bölge 1803-1805'de İkinci Maratha savaşıdan sonra Bundelkhand'dı. Lakin İngilizlerin gerekli önlemleri alması ile kendilerine karşı gelebilecek birçok yerel lider yine saf dışı bırakılmıştı. Yerel liderlerden birisi olan Lakshman Dawa İngilizler ile giriştiği mücadelede yalnız kalınca başarısız kalmış ve yakalanmıştı. Kendisi bu yenilgi karşısında İngilizlerden idamının top güllesi önünde yapılmasını istemişti. İngilizler idam yöntemi olarak top güllerini de kullanıyordu. Özellikle birden fazla idam edilecek kişi var ise topların önüne diziliyor ve bu insanların acımasızca parçalanması halka gösteriliyordu. Bu yönü ile Dawa ölüme giderken bile İngilizler'den korkmadığını ilan ediyordu. İngilizler onun ailesinin de peşine düşünce Lakshman'ın babası oğlunun eşi ve çocukları ile kendi eşini öldürdükten sonra hayatına son vermişti (Mill, 1826: VII, 124-130). İngilizler öldürülen her bir kral, aşiret reisi ve liderin çocuğunun kendileri için potansiyel bir tehlike olduğunu düşünüyordu. Bu amaçla onları genel olarak arkalarında hiçbir halk desteği olmayan bölgelere sürgün ediyorlardı. Lakshman'ın ailesi ise onursuz

bir hayat yaşamaktansa ölmeyi seçmişti.

Konkan kıyısındaki Savantvadi de İngilizler tarafından 1819'da kontrol altına alınmıştı. Halk ilerleyen yıllar olan 1830, 1832 ve 1836'da İngilizler ile mücadeleye girişmişti. Kolhapur'da başlayan isyanın sebebi ise toprakları işgal edilerek hakları elinden alınan bir diğer yerel Kral Nana Sahib'di. İsyân daha sonra İngilizlerin kontrolü altındaki Varad ve Pendur bölgelerine de sıçramıştı. İngilizler bu isyanı bastırsalar da yerel halkın 1857'de Bengal ordusu askerlerinin başlattığı isyana destek verdiği görülmüş ve ancak tam olarak 1859'da bölge tamamen kontrol altına alınabilmişti (Majumdar, 1957: 28). Nana Sahib'in babasının tahtı ve serveti elinden alınmıştı. İngilizler babasından sonra krallığı tamamen işgal ederek oğlunun onun yerine geçmesini engellemişti. Hatta Nana'yı isyan edebileceğini düşünerek sürgün etmişlerdi (Barnes, 2007: 48).

İngiliz hâkimiyeti altına giren bölgelerin bir kısmında ortaya çıkan isyanların sebebi ise kötü yönetimden kaynaklanmaktaydı. 1808'de Travancore Prensi Velu Tampi İngilizlere karşı açık bir savaş başlatmıştı. 20 bin asker ve 18 top ile başlattığı mücadelede İngilizlere karşı Quilon ve Cochin'de başarılı savaşlar yapılmıştı. İngilizlerin takviye güçleri ile birçok yenilgiyi ardı ardına yaşayan Tampi sığındığı bir Hindu tapınağında intihar etmişti (Majumdar, 1957: 31). Tampi'yi bu kötü sona götüren olaylar onun düşmanlarını yenmek için İngilizlerden yardım istemesi ile başlamıştı. Bunun karşılığında İngilizler yıllık 80 bin Rupî istemişti. İlk zamanlar ödemelerini yerine getiren Tampi ülke ekonomisinin bozulması ile sıkıntı yaşamıştı (Augur, 1903: 529). Tampi intihar ettikten sonra prensliği bağımsızlığını kaybettiği gibi ordusu da dağıtılmıştı (Caldwell, 1982: 266).

Hindistan'ın parçalanmış yapısı altında siyasi geleceklerini devam ettirmek isteyen yerel prenslik veya krallıklar İngilizlerle ilişkilerini geleceklerini teminat altına almak amacı ile geliştirmişlerdi. Birbirleri ile yıllara dayalı düşmanlıklara sahip bu yerel güçler güçlü İngilizlerin desteği ile ayakta kalmayı planlamıştı. İngilizler sadece ticaretle ilgilendikleri ilk yıllarında bu prensliklerle beraber çalışmaya istekli olmuşlardı. Böylece istedikleri ürünlerin ticaretini daha kolay yapmışlardı. Hintli prenslikler topraklarındaki İngiliz ticari üsleri ve ürünlerin vergisinden dolayı yeni bir gelir kapısı bulmuştu. İngilizler ise her zaman daha fazla kazanma hırsı ile hareket ederek zamanı gelince bu yerel prenslikleri kontrolleri altına alma hayaline sahip olmuştu. Neticede bu çıkar ilişkisi İngilizler gibi güçlü bir rakibin kazanması ile son bulmaktaydı. Yerel güçler güçlü İngilizlerle ilişkilerinden dolayı diğer Hintli prensliklerden zarar görmeyeceğini düşünmüştü. Lakin şartlar değiştiğinde İngilizlerin kendi sonlarını hazırlayacaklarını öngörememişlerdi. Bu gerçekleştiğinde ise etraflarında onları

İngilizlerden koruyacak hiçbir dostları kalmıyordu. Diğer yerel prensler ise bu yaşananlardan ders almaktansa aynı sonu yaşamak istemesine kendilerini İngilizlerin kollarına bırakıyordu.

2. Ekonomik Faktörler ile Başkaldırılar

İngilizlere karşı ayaklanan halkın başlattığı isyanlara bakıldığında bunun önemli bir çoğunluğunun yaşadığı ekonomik sıkıntılar dolayısı ile gerçekleştiği görülmektedir. İngilizlerin işgal ettikleri yerlerde toprak sistemini kendi lehlerine değiştirmesi, ağır vergiler alınması, işsiz kalan halk yığınları, eski toprak aşiret ve kabile liderlerinin mal varlıklarına el koyularak satılması gibi uygulamalar karşısında yerel halk tek çare olarak İngilizlerle mücadele etmeyi görüyordu. İngilizler Hint coğrafyasında özellikle Bengal’de ilk yıllarından itibaren uyguladıkları politikalar ile buradaki önemli ve büyük toprak sahiplerinin nefretini kazanmıştı. Bengal Kralı Alam Şah bizzat kendisinin Bihar eyaletine karşı giriştiği işgali bu yerel toprak sahiplerinin desteğini arkasına alarak gerçekleştirmişti. Bölgede bu denli güçlü olan bu toprak sahipleri yönetimin İngilizlere geçmesi karşısında ise tam bir çaresizlik içinde kalmıştı. İngilizler karşısında ne yapacağını bilemeyen aşiret reisleri tek çare olarak isyan hareketlerine girişmeye başlıyordu. Toprak sahibi olarak halk içinde önemli bir konuma sahip olduklarından yaşadıkları bölge insanının da isyan hareketine katılmalarına sebep oluyorlardı. 1767, 1770 ve 1773 yıllarında İngilizler ile savaştan bu yerel toprak sahipleri bazı başarılar gösterseler de İngilizler tarafından etkisiz hale getirildiler (Majumdar, 1957: 31-2). Hindu Kast sisteminde herkes toprak sahibi olamıyordu. Ancak belirli bir konuma sahip üst sınıflar toprak sahibi olabilmekteydi. Bu yönü ile İngiliz yönetim en alt seviyeden en üst seviyeye kadar her Hindu’nun hayatını etkileyen bir yönetim anlayışı sergiliyordu. İngilizlerin ülkeyi yönetmekten çok sömürme anlayışı vardı. Bunun için halkın fakir veya zengin olması fark etmiyordu.

Toprak sahipleri kadar yerel prensler de İngilizler karşısında zor zamanlar geçiriyordu. Bengal’de sultan ünvanını kullanan yerel prenslikler ise her zaman birbirleri ile mücadele içinde olmuştu. 1756 yılında Bihar’ın Sultanı Alivardi ölünce yerine torunu geçmişti. Çocuk yaşta torun Sirajuddaulla döneminde bölge yönetimsizlik ve kaosun hakim olduğu bir dönem yaşamıştı (Majumdar, 1957: 2-3). İngilizlerin Kalküta’da kurduğu ticari üsleri Bengal topraklarında ticaret yapma fırsatı veriyordu. Sultan Sirajuddaulla yaşı itibari ile İngilizlerle mücadele edebilecek durumda değildi. Lakin çevresindekiler onu Kalküta’ya saldırmaması konusunda ikna etmişti. Böylece bölgedeki ekonomik dengelerin dost görünen Fransızlar lehine değişmesi sağlanmak istenmişti. İngilizler ise bu önemli ticaret merkezinin kendilerinden alınmasını istemiyordu. Madras’da güçlü bir ordusu

bulunan İngilizler Robert Clive'in komutasında harekete geçti. Ordu 900 İngiliz ve 1500 Hintli askerden oluşmaktaydı. 2 Ocak 1757'de Kalküta'ya varılarak üs geri alındı. 23 Mart'ta ise Bengal'de Fransızlara ait Chandernagar kalesi kuşatıldı (Orme, 1763: VII, 126, 144). Bu arada Fransızlar da harekete geçmiş ve takviye askerlerini yollamıştı. Robert Clive hala Bengal Sultanı ve ordusu ile karşılaşmamıştı. Bu süre zarfında Fransız takviye güçler de Sultanın ordusu ile birleşti. Nihayet 23 Haziran 1757'de Bhagirathi nehrinin kıyısındaki Plasey'de İngilizlerle Fransız destekli Bengal ordusu karşı karşıya geldi. 25 binlik Bengal gücüne karşı İngilizler savunmasız görülmekteydi. Lakin Clive Bengal Sultanını devirmek isteyen yerel muhalif güçlerin farkına varmıştı. Sultanın ana destekçilerinden birisi olan Cafer ile anlaşma yoluna gidilmişti. Savaşın ortasında Cafer kendisine bağlı askerler ile birlikte geri çekilince Bengal ordusu şaşkınlık yaşayarak dağıldı. Savaşın İngilizler lehine sonuçlanması bölgenin geleceğini de şekillendirecekti. Robert Clive İngilizler tarafından bir kahraman olarak tanımlandı. Hatta İngiliz Sezarı olarak anıldı (Harvey, 1998: 10). İngilizler Kalküta gibi önemli bir ticaret merkezini kurtardıkları gibi Bengal'de de gücü eline almaya başlamıştı. Kendileri için bir tehdit olan Fransızlar da gücünü önemli ölçüde yitirmişti. Aslında Hintliler İngilizler'den kurtulmak için bu önemli şansını yitirmişti. Hintlilerin bu savaşta ve gelecekte yapılacak mücadeleler de beraber hareket edememeleri bu zengin ülkenin tamamen İngilizlerin kontrolü altına girmesine sebep olacaktı.

İngilizler yıllar içinde Bengal'de kendi vergi ve toprak sistemlerini kurdu. Ticaretin yanı sıra halktan toplanan vergilerde batıya aktarılmaya devam etti. Hint halkının önemli bir kısmı geçimini tarım yaparak sağlıyordu. İngilizlerin işgal ettikleri veya etkisi altına aldıkları bölgelerden daha fazla vergi istemesi en çok bu insanları etkiliyordu. 18. ve 19. yüzyıllar boyunca doğrudan tarım topluluklarının başlattığı toplam 77 isyan hareketi yaşanmıştı. Bunlardan en küçükleri bile birkaç bin insanın katılımı ile yapılmıştı. Aynı kast sistemine mensup olan insanların İngilizlere karşı isyan etmekte daha fazla işbirliği yaptığı görülmekteydi (Gough, 1974: 32). Yıllarca aşiret reisleri tarafından sömürülen Hintli halk en azından temel geçimini sağlayabilirken, İngilizlerin gelmesi ile çok daha kötü bir yönetime maruz kalmıştı. Aşiret reisleri ile bir şekilde anlaşabilen halk kendilerine tamamen yabancı İngilizlerle ortak temel noktalarda bile anlaşmıyordu.

Bir başka isyan hareketi de ağır vergilere isyan eden Bareilly bölgesinde yaşanmıştı. 1816'da başlayan isyanın liderliğini Müftü Muhammed Aiwas yapmıştı. Rohilkhand eyaletine yayılan isyan ilk olarak ağır vergilere isyan eden bir kadının İngilizlerin oluşturduğu polis gücü tarafından yaralanması ile başlamıştı. Aslında İngilizlerin vergileri daha

da artırımının altında yatan sebepte oluşturulan polis gücünün masrafının halktan alınması içindi. Müftü ve onun etrafında toplanan isyancı halk İngilizler ile mücadele etmeye başlamışken, Müftü İngilizler tarafından yaralandı. Müftünün İngilizlere karşı savaşılması çağrısına bölgede yaşayan birçok Müslüman olumlu yanıt vermişti. Sayıları tahmini 10 bin civarında olan silahlı Müslüman halkın bu bölgede daha da güçlenmesini istemeyen İngilizler ise kendilerine bağlı Hindu askerlerden oluşan askeri birlikleri Bareilly'e göndermişti. İngilizlerin düzenli ordusu karşısında yapılan savaşta 300'den fazla Müslüman Hintli öldürülmüş, çok daha fazlası yaralanmış ve İngilizlere esir düşmüştü. İngilizler ise 21 kayıp verirken 62 yaralıya sahipti (Majumdar, 1957: 34). Kısır bir döngü içinde her bir yerel isyan hareketi birbiri ardına ortaya çıkıyor ve aynı kötü akıbet ile İngilizlerce yok ediliyordu. Hint toplumu bir türlü bir araya gelememenin vermiş olduğu parçalanmışlık içinde çaresizce İngilizlere boyun eğiyordu. İngilizler akıllıca bir siyasetle Müslümanlarla savaşırken Hindu'ları, Hindu'larla savaşırken de Müslümanları kullanıyordu. Hindistan'daki insanların birbirleri ile olan düşmanlıkları İngilizlerin ülkeyi sömürmesini sağlıyordu.

İsyanların bir diğer önemli sebebi de ülkeyi yöneten İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin yozlaşmasıydı. Şirket, Hindistan'ı tam olarak ele geçirmeden önce yerel Hint halkına karşı kısmen iyi davranışlar gösteriyordu. Öncelikle çıkarlarını düşünen İngilizler Hintli halkın haklarına saygı gösteriyordu. Lakin zamanla Hindistan'da önünde hiçbir yerel krallık veya prensliğin duramayacağı bir güce kavuşulmuştu. Daha önce kendilerine boyun eğmiş kralların sembolik de olsa tahtlarını korumalarına izin veriliyordu. Böylece yerel halk işgalci İngilizleri karşısında görmüyordu. İşgalin başlaması ve yerel krallıkların devre dışı kalması ile ülkenin doğrudan tek yöneticileri İngilizler olmuştu. Halk daha önce kendisine iyi davranışlar sergileyen İngilizlerin ülkenin sahipleri olması ile tavır değiştirdiğini düşünüyordu. Neticede Hint halkı kendilerine karşı adil olmayan bir yönetimle karşı karşıya olduklarının farkına vardı. Yerel halk, İngilizlerle yaşadıkları herhangi bir uyumsuzluk halinde kime sığınacaklarını bilmiyordu. Hatta kendi aralarında yaşanan ihtilaflarda İngilizlerin güçlü ve zenginden yana taraf olduğunu görüyorlardı. Herhangi bir Hintli toprak sahibi İngilizlerin toprağına el koyması karşısında çaresiz kalıyordu. İngilizler ülkede mahkemeler kurmakla birlikte İngiliz hâkimler şirket aleyhine karar vermiyorlardı. Bazı durumlarda mahkemeler özellikle çok uzun sürdürülüyor ve böylece davayı açan şahıslardan daha fazla mahkeme ücreti isteme yoluna gidiliyordu. Bunu karşılayacak gücü olmayan Hintli davacılar haklı bile olsalar davadan çekilmek zorunda kalıyordu. Ayrıca gerek İngilizler gerekse Hintli zenginler davaları para karşılığı tuttukları yalancı şahitler sayesinde kazanıyorlardı. Bunun

neticesinde ülkeyi yöneten söz konusu şirkete ve İngilizlere karşı nefret oluşuyordu (Longford, 1964: 280).

İngilizlerin Hindistan'daki varlığının ana sebebi ülke kaynaklarının tamamen sömürülmesiydi. Bunu gerçekleştirme adına müttefiklerini bile ortadan kaldırmaya hazırlardı. İngilizler 1600'lerden itibaren Hindistan'a satışı yapılabilecek her hangi bir ürün gözü ile bakarken 18. yüzyıla gelindiğinde ise hem ürün ticaretinden hem de yönetimden dolayı para kazanılabilecek bir pazar gözü ile bakmaya başlamışlardı. Hindistan'ı para harcayarak yönetme niyetleri yoktu. Amaçları yönetime geçerek daha fazla vergi toplamaktı. Böylece ticaretten elde ettiklerinin çok daha fazlasını kazanacaklarını görmüşlerdi. Hintli halk için ise başlangıçta çok değişen birşey yoktu. Halk yerel prensliklerin mücadelesi ile farklı yönetimler tarafından idare edilmeye alıştı. Lakin bu yerel liderler halkı doğrudan etkileyecek bir ekonomik önlem almıyordu. İngilizler ise ormanlardan akarsulara kadar herşeyden kullanım ücreti alacak kadar ileri gitmişlerdi. Topraklar sahiplerinden alınarak bölünüyor ve başkalarına kiralanıyordu. Halk alışagelmiş tarım ürünleri yerine ticari değere sahip ürünler yetiştirmeye zorlanıyordu. Neticede tüm yönleri ile sömürülen halk açlık sınırına dayandığında isyan ediyordu. Lakin bu aşamada İngilizler karşısında onları koruyacak kimse olmadığı için yeniliyorlardı.

3. Dini Faktörler ile Başkaldırılar

İngilizlerin dini sebepler ile isyan eden halkla karşılaşması onların Bengal'deki ilk yıllarında gerçekleşmişti. Sanyasi isyanı olarak adlandırılan bu başkaldırı bölgede yaşayan iki farklı dini grubun katılımı ile başlamıştı. Bunlar Hindu Sanyasiler ile Müslüman Fakir grubuydu. Bu gruplara bölgede açlıktan kırılmaya başlayan Hintliler ile zengin toprak sahipleri ve eski kralların azledilmesi ile işsiz kalan askerler katılmışlardı. Hindu ve Müslümanların beraber isyan etmelerinin altında yatan sebep tam olarak bilinmemekle birlikte 1770 Bengal kıtlığının etkisi ile birlikte bölgede İngilizlere karşı nefret olduğu bilinmekteydi. Sanyasi isyanını bastırmak için gönderilen İngiliz birliği isyancılar tarafından 1772'de yenilmiş ve İngiliz komutan Thomas'da öldürülmüştü. 1773'de gönderilen bir diğer İngiliz birliği de aynı şekilde isyancılar tarafından yenilmişti. Batı Bengal ile Bihar eyaletinde devam eden Sanyasi isyanı zamanla Marathalar'dan da destek alarak daha da büyüye de daha sonra İngilizler tarafından bastırıldı. (Broughton, 1977: 129). Müslüman Fakir grubu İngilizlerin Bengal'i tamamı ile kontrolleri altına aldıktan sonra halka ağır vergiler yüklemesine karşı çıkmıştı. Grup üyeleri Bengal topraklarında dolaşıp inançlarını yaymaya çalışıyordu. Gittikleri bölgelerde halkın zor şartlar altında yaşamaya bırakılmalarına karşı çıkmışlardı. Sanyasi isyanına destek veren Hindu-

ların bir kısmı da daha önce Avadh ve Bengal Prenslerinin ordusunda çalışmıştı. İngilizlerin Hinduların kutsal mabedlerine hac ziyaretlerine izin vermemeleri tüm halk tarafından tepkiyle karşılanmıştı. Bu eski askerler ise isyana öncülük etmişlerdi. Zaman zaman etkisini kaybetse de bu askerler uzun yıllar İngilizlere büyük zorluklar çıkarmıştı (Nagar ve Mukherji, 2016: 6) Hint coğrafyasında gerek Hindular gerek Müslümanlar birbirini sevmediği için İngilizlere karşı ortak hareket edemiyorlardı. Sanyasi isyanında ise bir ilk yaşanmış ve iki toplum İngilizlere karşı beraber hareket etmişti. Aslında Müslüman ve Hinduların İngilizlere karşı birlikte hareket edememeleri İngilizlerin lehineydi. Bu iki dini grup İngilizlere karşı bir araya gelemediği gibi kendi içlerinde de bir çok farklı alt gruplara sahipti. Müslümanlar farklı Sünni ve Şii gruplara bağlı iken Hindular ise bir araya gelmelerini engelleyen kast sistemine sahipti.

Hindu kast sistemine göre çiftçiler üst sınıfa mensup kişiler olarak adlandırılıyordu. Kast sisteminin en altında hizmetliler, işçiler ve köleler vardı. Onların bir üst sınıfı ise çiftçiler ve esnaflardı. Bir üstü prensler ve askerler iken en tepede rahipler ve bilginler bulunmaktaydı. Kast sistemine göre Hindular başka bir sınıftan insanla evlenemiyorlar, yemek alamıyorlar ve aynı ortamda beraber bulunamıyorlardı. Kast sistemi dışında kalan ve hor görülen bir sınıf daha mevcuttu. Bu sınıfta Hindu olmayan Hıristiyan ve Müslüman gibi farklı inanç toplulukları. Bunlar hor görülüyor ve temiz olmadıkları düşüncesi ile temastan kaçınılması gerektiği belirtiliyordu (Heathcote, 1974: 81). İngilizler kast sistemi sayesinde Müslüman ve Hinduların bir araya gelememelerini fırsata dönüştürerek Hindistan'ı işgal etmişti. Sanyasi isyanı aslında bu iki toplumun kaçırdığı bir fırsattı. Kast sistemine göre Hıristiyan İngilizler de hor görülen, kast dışı, değersiz insanlardı. Buna rağmen Hindular İngilizlerin kurmuş olduğu sistemin önemli bir parçası olarak onların ordularında görev alıyor, onların emri altında yaşıyorlardı. Aynı durum Müslüman olmasına rağmen İngilizler için çalışanlar için de geçerliydi.

Bir diğer önemli dini isyan hareketi Shariatulla tarafından kurulan Müslüman Faraidi (Faraizi) tarikatınca 1804'de başlatılmıştı. Tarikat İngilizlerin işgali altındaki toprakların darül harb yani savaş ve işgal bölgesi olduğunu belirterek Müslümanların bu şartlar altında bu topraklarda yaşayamayacağını ve İngilizler ile savaşmanın dini zorunluluk olduğunu ilan etmişti. Shariatulla'nın oğlu Dudhu Mian Doğu Bengal bölgesini alt bölgelere bölerek her birinin başına tarikattan bir kişi görevlendirmişti. Bu görevliler bölgelerin liderleri olmakla birlikte vergi toplamak için de yetkilendirilmişti (Chaudhuri, 1955: 50-51). Faraidiler gibi dini bir yapının bölgede doğrudan yönetime talip olması Müslümanların siyasal olarak aktif bir hayata geçişine sebep olmuştu. Faraidi ideolojisi ve aktiviteleri

birçok alimin yetişmesini sağlamıştı (Ziring, 1992: 9)

Faraidi tarikatı bölge halkını zengin toprak sahiplerinin zulmünden de kurtarmayı hedeflese de asıl amaçları İngilizleri bölgeden tamamen çıkararak Müslüman gücün tekrar yönetime geçmesini sağlamaktı. Faraidi tarikatı yıllar içinde etkisini yitirse de daha geniş bir alanda etkili olacak Vahhabi akımının öncülüğünü yapmıştı. 1820’de Seyyid Ahmed tarafından Bareilly’de başlatılan Vahhabi akımı Arabistan’daki Vahhabi akımının bir devamıydı. Seyyid Ahmed etrafında çok sayıda taraftar toplamıştı. Sayısal olarak çoğalan hareket zamanla siyasi bir güce dönüştü. Ahmed yerel Müslüman halka ya bölgeden hicret ederek ayrılmalarını veya İngilizler ile savaşmalarını söylüyordu. Akıma mensup Müslümanlar askeri eğitim yapmaya da başlamışlardı (Chaudhuri, 1955: 95-97). İngilizler Faraidilerin gün geçtikçe güçlendiklerinin farkındaydı. 1843’te sayılarının 80 bine ulaştığı İngiliz Doğu Hindistan Şirketine sunulan bir raporda belirtilmişti. Rapor bu grubun Hindistan’dan İngilizleri tamamen çıkarmak istediği ve Babür İmparatorluğunu tekrar canlandırmayı amaç edindiğini belirtiyordu (Hunter, 1969: 92)

1827’de Seyyid Ahmed ilk olarak bölgedeki Sihlere savaş ilan etti. Sihlerin Müslümanların kutsal mekânlarına saygı göstermediği için başlatılan bu mücadele dört yıl boyunca devam ederken Seyyid Ahmed’de hayatını kaybetmişti. İngilizlerin Penjab eyaletinde yönetimi Sihlere vermesi ile birlikte Sihlere karşı nefret tekrar başlamıştı. Vahhabiler bu sefer İngilizlere karşıda harekete geçmiş ve onlara saldırmaya başlamışlardı. Çok geniş bir coğrafyada İngilizlere saldırılar yapan Vahhabiler daha önce Hint coğrafyasında görülmemiş bir şekilde organize olarak gerek para gerekse adam ihtiyaçlarını karşılamayı başarıyorlardı. İngilizler 1850’den 1857’ye kadar Vahhabilere yönelik 16 askeri operasyonda 33 bin askeri bölgede aktif hale getirmişlerdi (Chaudhuri, 1955: 112). Seyyid Ahmed’in ilk olarak bölgedeki Sihlere savaş açması ise tam bir stratejik hataydı. Böylece Sihler İngilizlere sığınmış ve Ahmed yerel bir gücü karşısına almıştı. Dini inanışları bahane ederek ülke içinde yaşayan bir topluluğa savaş açılırken ülke dışından gelen bir topluluk olan İngilizlere karşı birleşilemeyerek hata yapılmıştı.

1857 yılında yaşanan büyük Hint isyanına yıllardır İngilizlerle mücadele eden Vahhabiler yeterince destek vermemişti. Bazı Vahhabi üyelerinin gizli olarak isyancı askerler ile görüştikleri ve bazı askerlerinde Vahhabi akımına mensup olduğu biliniyordu. 1857 isyanı Vahhabi akımına mensup olanlar için İngilizler ile mücadelede önemli bir fırsattı. Lakin Vahhabilerin genel olarak bu isyana destek vermemesi anlaşılammıştı. Sittana bölgesinde çok güçlü bir askeri organizasyona sahip Vahhabiler

özellikle Kuzey Batı sınır bölgesinde İngilizleri meşgul edebilir Penjab'dan Delhi'ye giden takviye İngiliz kuvvetlerine saldırabilirlerdi. Lakin Vahhabiler bunu yapmamıştı. Ancak isyan İngilizler tarafından bastırıldıktan birkaç yıl sonra tekrar sahneye çıkarak İngilizlere saldırmaya başlamışlardı. 1857-1858 yıllarında İngilizlere çok büyük zarar verebilecek bu akıma mensup Müslümanlar, bu önemli isyan sırasında neredeyse tamamen sessiz bir dönem geçirmişlerdi. Bunun için yapılan en önemli izah ise 1857 isyanının Hindular ile beraber yapılmasıydı. Vahhabi akımının sadece İslami bir direnişe destek verme yönünde fikirleri olduğu düşünülmüştü. Buna rağmen bazı Vahhabiler Delhi'de İngilizlere karşı savaşmış, Müslümanları da İngilizlere karşı savaşmaya çağırmışlardı. Bu Vahhabilerin yaptığı yazılı fetvalar da bütün Müslümanların dinleri için savaşmaları, aksi takdirde aileleri ve çocuklarının İngilizlerce yok edileceği yazılmıştı (Government Records, 1870: 271). İngilizlerin Hindistan'dan çıkarılması için gerekli şartların olduğu bu büyük isyanda kilit rolü oynayan Vahhabiler, Penjab'dan Delhi'ye gelen İngilizleri çok rahat durdurabilirlerdi. Şayet bu takviye güçler Delhi'ye gelemeseydi bu isyan ile Hindistan bağımsızlığına kavuşacak adımları atabilirdi. Vahhabiler bu yönü ile yapılması gerekenleri zamanında yapmayarak İngilizlere dolaylı destek vermişlerdi.

Güney Hindistan'ın Malabar bölgesinde 1835 yılında başlayan Moplah isyanı ise İngilizlere ve Hindu toprak ağalarına karşı gerçekleşmişti. Bölgedeki Müslümanlar Hindular ile 9. Yüzyıldan itibaren ticaret gerçekleştirmiş ve daha sonra bölgeye yerleşmeye başlamıştı. Bu Müslümanlar bölgede yaşayan ve Hindu kast sisteminde köle muamelesi gören birçok insanın Müslüman olmasını sağlamıştı. Bu insanlar her ne kadar başlangıçta ticaretle uğraşsalar da zaman içinde bir tarım toplumuna dönüşmüşlerdi. Bölgede kontrolü elinde tutan Hindu Prens ve toprak ağaları dışında hiçbir grubun toprak sahibi olmasına izin verilmiyordu. Düşük kast sistemindeki Hindular ve Müslümanlar Moplah olarak adlandırılıyor ve toprağı işleyen insanlar olarak bundan pay alıyordu. İngilizlerin bu toprakları etkisi altına alması ile birlikte yüzyıllardır alışıla gelmiş toprak sistemi ve paylaşma yöntemleri de değişmeye başlamıştı. Neticede Moplahlar artık geçinemeyecek duruma düşürülmüştü. İngilizlerin dini yaşantılarına da karışması bu insanlarda nefret duygusu uyarmıştı. 1835-1854 tarihleri arasında toplamda İngilizlere ve Hindu toprak sahiplerine karşı 22 başkaldırı gerçekleşmişti. Müslüman Moplahlar İngilizler tarafından öldürülenlerin şehit olduğuna inanıyordu (Nagar ve Mukherji, 2016: 6).

İngilizlerin, Hindu ve Müslümanların inanç ve geleneklerine müdahale etmeye başlaması halktan tepki görmekteydi. Belirtildiği üzere farklı Hindu grupları inançları gereği insan kurban ediyordu. Hatta bebeklerini tanrılarına kurban ediyorlardı. Ayrıca eşi ölen ve dul kalan

Hindu kadınların kendilerini öldürmeleri isteniyordu. Bu kadınların eşlerinin cesetleri yakıldıkları esnada kendilerini ateşe atarak intihar etmeleri isteniyordu İngilizler uzun yıllar boyunca bu tür inançlara karışmamış ve karşı koymamışlardı. Fakat Hindistan Genel Valisi Lord Dalhousie bu uygulamaları yasaklamıştı. Lord ayrıca okullarda Hindu öğretilerin değil Hıristiyan öğretilerin anlatılmasını sağlayan bazı uygulamaları yürürlüğe koymuştu (Kapore, 1962: 551-562). Hintliler İngilizlerin dini inançlarına karışmasını istemiyordu. Bunu, kendi içişlerine karışma olarak değerlendiriyorlardı. Hindistan'daki her Müslüman ve Hindu insan, dini inancını yaşasın veya yaşamasın, alt veya üst sınıfa mensup olsun, İngilizler tarafından zorla Hıristiyanlaştırılmak istendiklerine güçlü bir şekilde inanmaya başlamıştı (Khan, 1873: 16). Hint halkı krallıkların işgalinden toprakların el değiştirmesine, dini inançlarına karışılmasından İngilizler tarafından hor görülmelerine kadar birçok farklı sebeple İngilizlerden nefret eder hale gelmişti (Shafeeq, 1970: 10-12).

İngilizler Hindistan başta olmak üzere sömürgelerinde meydana gelen isyanları bu ülke insanlarına bağımsızlık düşüncesinin değerini öğretmiş olmalarının bir sonucu olarak görmekteydi (Vural, 2006: 171). Halbuki isyanların genel ortak noktası halkın fakirleşmesiydi. Yıllardır atalarından kendilerine kalan toprakların sorgusuz ellerinden alınmasıydı. Vergiler adı altında açlığa mahkum edilmeleriydi. Karnı aç olan bu insanlar dini inançlarına da karışıldığı zaman artık dayanamaz hale gelerek isyan ediyordu. Elbette bağımsızlığın değerini öğreniyorlardı. Lakin İngilizlere düşen görev eğer dedikleri kadar medeniler ise kendi çıkarları için bir başka halkı açlığa mahkum etmemektir. İngilizler hali hazırda Hint halkını barbar bir toplum olarak nitelendiriyordu. Hinduların insanları tanrıları için kurban etmesi bu fikrin pekişmesini sağlıyordu. Barbar halkların Hıristiyanlaştırılarak insani değere sahip olacakları iddia ediliyordu. Bu sebepten misyonerlerin gösterdiği her bir çaba Hintli halktan tepki görüyordu. Dini inançları sebebi ile isyan edenler aslında kendilerini her yönü ile sömüren İngilizlere karşı bir halk desteği sağlamayı da umuyorlardı. Gerek Müslüman gerek Hindu dini liderlerin İngilizlere karşı halkı savaşıma çağırması sömürüye dur demek içindi. Hintli halkın yüzyıllardır farklı yerel güçler altında yönetilmiş olması onlarda ulus bilincinin tam oluşmamasına sebep olsa da dinlerine büyük önem veriyorlardı. İngilizler dini referans alan isyanların kendileri için büyük bir tehlikeye dönüşebileceğinin farkındaydı. Bunun için halkın inançlarına çok fazla karışmamaya büyük özen göstermişlerdi. Lakin bu gerçekleştiğinde de Hintli halkın dinin inançları açısından da büyük bir ayrışma içinde olması onların İngilizlere karşı biraraya gelmesini engellemişti.

4. Aşiret Kararlarıyla Çıkan İsyanlar

Aşiretlerin İngilizlere başkaldırıları farklı sebepler nedeniyle gerçekleşmekteydi. Aşiretler en çok topraklarının işgal edilmesi, yeni toprak reformlarına zorlanmalar ve vergilerden şikayet etmekteydi. Aşiretlerin bir kısmı ormanlık bölgelerde yaşamaktaydı. İngilizlerin orman yasası ile bu insanların ormanları kullanmasından ücret almak istemesi bile sıkıntı oluşturmaktaydı (Oommen, 1985 :7). Aşiretlerin İngilizlere karşı isyan ettiği en önemli olaylardan birisi 1831-1832 yılında gerçekleşmişti. Kol aşireti İngilizler tarafından gördüğü baskılar sebebi ile isyan etmişti. Aşiret kendi bölgesine yerleşen yabancılar ile giriştiği mücadelede birçok köyü yakıp yıkmış ve köylüleri topraklarını işgal ettikleri için öldürmüştü. 1832’de bir başka isyan hareketi Manbhum bölgesinde etkili olmuştu. İki aşiret arasında yıllardır devam eden husumet savaşa dönüşmüştü. Bu mücadele içinde İngilizlere ait yerel hükümet binaları da yakılıp yıkılmıştı. İngilizler olayların kontrolden çıktığını görünce güçlü olan Ganganarayan aşireti liderine Prens unvanı ve istediği toprakları vermişti (Majumdar, 1957: 38-9). Kendi isteğini bir şekilde İngilizlere kabul ettiren aşiret reisleri mücadelesini bırakmıştı. Unuttukları ise İngilizlerin bir şekilde kendilerinden sonra gelen nesillerin topraklarına el koyacaklarıydı. Kol aşireti İngilizler gibi güçlü bir düşmanla savaşında yerel diğer güçlerle irtibata geçmek yerine onları da düşman görmüştü. Hiçbir yerel destek alamadıklarında ise topraklarını kaybedecek duruma gelmişlerdi.

Kuruşiya isyanı İngilizlere karşı gerçekleştirilen bir diğer önemli başkaldırı hareketiydi. Kerala aşiretini bir kolu olan Kuruşiyalar Wayanad topraklarına göç ederek burada yeni bir hayat kurmuştu. İngilizler 1805 yılında kendilerine isyan eden Pazhassi aşiretini yenmişti. Bu aşirette aynı topraklarda bulunmaktaydı. Kuruşiyalar onlara isyanlarında destek vermişti. Pazhassilerin lideri öldüğünde İngilizler onun tüm topraklarına el koyma kararı almıştı. Bu topraklar arasında Kuruşiyaların da arazileri vardı. Aşiret yeni topraklara sahip olmak için ormanlık alanda ağaç kesmeye başlayınca İngilizler onlardan kullanım vergisini ödemelerini istemişti. Aşiret buna karşı çıkmış ve ayaklanmıştı. İngilizler ordusu ile bölgeye gelerek aşiret üyelerinin isyanını bastırmıştı (Anjana, 2018: 1526).

Garo ve Jaintia dağlarında yerleşik yaşayan Khasis aşireti de 1783’de isyan eden bir başka aşiret olmuştu. Dört yıl sonra bölgede yaşayan diğer aşiretlerde Khasis aşiretine katılmaya karar verince isyanın boyutu büyümüştü. 1789’da Khasi aşiret reislerinden Ganga Singh İngiliz garnizonundaki Hintli askerlere saldırarak birçoğunu öldürmüş ve yaralamıştı. Bu olaydan sonra İngilizler uzun yıllar sürecek bir mücadele ile aşirete karşı savaşmışlardı (Majumdar, 1957: 39). Aşiretler 1860 ve 1870’lerde

tekrar İngilizlerle mücadele içine girmişti. İngilizler 1. Anglo-Burma Savaşından sonra Garo ve Jaintia dağlarında bir yol yapmaya karar vermişti. Bu yol sayesinde herhangi bir savaşta İngiliz askerlerinin kolayca ulaşımı sağlanacaktı. Lakin aşiretler topraklarından böyle bir yolun geçmesine karşı çıkmıştı. 1827'de yol inşaatı durdurulmak istenmişti. Bölgeye gelen İngilizler aşiret köylerini yakarak imha etmişti. Aşiretler bunu hiçbir zaman unutmamıştı. 1860'lara gelindiğinde İngilizler aşiretlerden alınan vergileri artırma kararı aldı. Uzun yıllar süren başkaldırı İngilizler tarafından bastırılmıştı (Resistance, 2018: 153) İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yıllar içinde sahip olduğu ekonomik güçle Hindistan'da büyük ordulara sahip olmuştu. 1857 yılı verilerine göre bu ordularda görevli asker sayısı 232 bin kişiydi. Bu sayıya kurulan polis gücü gibi unsurlar dâhil değildi. İngilizler bu özel ordunun planlamasını yaparken onların vazife göreceği coğrafi alanları baz alarak görevlendirmişlerdi. Buna göre ordular Bombay, Madras ve Bengal'de kurulmuştu (David, 2001: 20). İsyanı başlatan da, isyanı bastıran da aslında Hintlilerdi. İngilizler aynı milleti birbiri içinde mücadele ettirerek ülkeyi ele geçirmişlerdi.

Bir başka aşiretin isyanı 1846'da Orissa'da yaşanmıştı. Hindu aşireti olan Khond'lar bazı dini törenlerinde kadın ve çocukları inançları gereği öldürerek kurban ediyorlardı. İngilizlerin buna karşı çıkması ile başlayan isyan hareketi üç yıl devam etmişti. Aşiret mensupları birçok köyü yakmış ve ormanlık alanlarda hâkimiyetlerini kurmuşlardı. İngiliz General Dyce emrindeki askerler bölgede aşiret mensuplarına karşı verdikleri mücadele ile birçok aşiret mensubunu etkisiz hale getirmişlerdi (Majumdar, 1957: 40). İngilizler Khond'ların törenlerinde insan kurban ettiklerini ilk olarak 1836 yılında öğrenmişti. Lakin bu topluluk diğer Hindu gruplardan ayrı hareket ettiği için haklarında çok fazla bilgi mevcut değildi. İngilizler doğrudan müdahale etmek yerine misyonerlerin çalışmasına izin vermişti. Khondların Hıristiyanlığı kabul etmesi için büyük uğraşlar verilmişti. Grubun birçok lideri İngilizlere artık kimseyi öldürmeyeceklerine söz vermişti. Lakin törenler yapılmaya başlanınca birçok insan bir anda kurban ediliyordu. 1837-1854'te İngilizler tören alanlarında 1260 kurbanın hayatını kurtarmıştı (Gangte, 2017: 118-120).

Santal aşireti de atalarından kalan topraklardan çıkarılınca isyan eden bir başka aşiret olmuştu. Aşiret reisleri olan iki kardeş Sindhu ve Kanhu, 1855'de aşirete mensup 10 bin kişiyi toplayarak kendi ülkelerini kuracaklarını ilan etmişti. Aşiret mensupları Bhagalpur ve Rajmahal arasındaki bölgeyi kontrolleri altına alarak bölgeden geçen telgraf ve demiryolu hattını kesmişlerdi. Birkaç İngiliz de öldüren Santal aşireti mensupları üzerlerine gönderilen İngiliz birliğini yenmeyi başarmıştı. Aşiretin başlattığı isyana katılanların sayısı 30 bine kadar yükselmişti.

1856 Şubat ayına kadar sürse de İngilizler tarafından bastırılmış ve aşiret liderleri yakalanmıştı. İngilizler Santal aşiretini etkisiz hale getirmek için bölgede inanılmaz bir vahşete imza atmış ve isyan bittikten sonra da buna devam etmişlerdi (Datta, 1940: 19; Majumdar, 1957: 63). Genel manası ile isyanın boyutu ne ölçüde büyük ise İngilizlerin’de o denli büyük katliamlar gerçekleştirdiği görülmekteydi. Bu aslında isyan etmeyi düşünen halka bir gözdağı olduğu gibi tekrar toparlanarak intikam almalarını da önlemeye yönelik bir girişimdi.

İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin özellikle 19. yüzyıldan itibaren Hindistan’ın yönetimi ile yakından ilgilenmesinden itibaren halkın ve doğal olarak aşiretlerin üzerinde de etkisi artmaya başlamıştı. İngilizler okullar, demiryolları ve telgraf hatları inşa ederek hayatın her alanına girmeye başlamıştı. Bu aynı zamanda ülkedeki Hindu ve Müslümanlardan daha fazla vergi talep edilmesine sebep olmuştu (Erçin, 2017: 131) Halbuki şirket ilk yıllarında tamamen ticarete yönelmişti. Yerel prensliklerin işgali de onlara vergi ödenmemesi içindi. Fakat yıllar geçtikçe kontrol altına alınan her bir prenslik bir anda tüm Hindistan’da kontrolün ele geçirilmesini sağlamıştı. Dolayısı ile artık bu ülkenin yönetilmesi aşamasına geçilmişti. Bu da yine sömürge anlayışı içinde yapıldığından tüm Hint halkı olumsuz etkilenmişti. Aşiretlerin yerel prenslikler İngilizler karşısında zor durumda iken bir araya gelmemesi sıranın onlara gelmesine sebep olmuştu. Prensliklerin emrindeki her bir aşiret kendi çıkarı için gayret etmişti. Ülkelerinin temel çatısı olan prensliklerin yıkılması ile hayatta kalabileceklerine inanmışlardı. Lakin çöken her bir çatı onların sonunu hazırlamıştı. Kendi halkının sayısına güvenen büyük aşiretler bile güçlü İngiliz ordusu karşısında birer birer yenilmişti.

Sonuç

1600 yılında İngiliz Kraliyetinden aldığı izinle ticarete başlayan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yıllar içinde Hindistan’da hâkimiyeti ele geçirmiştir. Merkezi bir otoritenin olmadığı ve birçok farklı prens ve krallığın bulunduğu ülke İngilizler tarafında yavaş yavaş ele geçirilmiştir. Bu süre zarfında bir araya gelebilme yeteneğine sahip olamayan Hint halkı İngiliz yönetimi altına girmiştir. Lakin İngiliz yönetiminden memnun olmayan halk kitleleri zaman zaman başkaldırı hareketlerine girişmiştir. Fakat her bir başkaldırı yalnız başına yanan bir meşale misali İngilizlerce söndürülmüş ve halkın bir bütün halinde bağımsızlık meşalesi yakmasına asla fırsat verilmemiştir. İngilizlerin ülkede kurdukları devasa paralı ordular şirketin ne denli yüksek ekonomik çıkarlar elde ettiğini de göstermektedir. Şirket ülkenin zenginliklerini anavatan İngiltere’ye aktarırken, sayıları yüz binlerce olan bir ordunun da masraflarını karşılayabilmiştir.

İngilizler ilk yıllarından itibaren tamamen ticaretlerine odaklansalar da zaman içinde ülkedeki otorite boşluğundan istifade etmiştir. Yerel prens ve krallıklar ticareti koruma bahanesi ile işgal edilmiştir. Böylece kurulan ticari üsler ve yapılan ticaret için vergi ödemeyerek kazançlarını artırma yoluna gitmişlerdi. Ülkedeki farklı yerel grupların birbirleri ile mücadelelerinde İngilizlerden askeri yardım alması da onları İngilizlere bağımlı kılmıştır. Ele geçirilen veya kontrol altına alınan prensliklerden daha fazla gelir elde etme adına halka yeni vergiler ve toprak reformları dayatılmıştır. Vergiler ödenemez seviyelere geldiğinde halk son çare olarak İngilizlere baş kaldırmaya başlamıştır. Bu çalışma bu başkaldırıların neden dolayı gerçekleştiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Hint Tarihçisi Majumdar'ın tezinden yola çıkılarak başkaldırıların nasıl siyasi, ekonomik, dini ve aşirete bağlı sebepler dolayısı ile çıktığı araştırılmıştır.

İngilizler merkezi otoritenin zayıfladığı bir zaman dilimi içinde birçok düşmanı olan yerel prenslikleri korumaları altına almıştır. Saltanatını devam ettirmek için İngilizlerden destek alan prenslikler bunun için yıllık ücretler ödemiştir. İngilizler ilk yıllarında kendi sözlerinden çıkmayan prenslere herhangi bir zorlama yapmasalar da ülkeyi ele geçirme aşamasına geldiklerinde istedikleri ücretleri prensliklerin ödeyemeyeceği şekilde artırmıştır. İngilizlere ödemelerin yapılamadığı durumlarda ise prensliklerin topraklarına el koyulmaya başlanmıştır. Prenslikler bu son aşamada siyasi manada isyan etseler de çoğu bireysel hareket ettiği için başarılı olamamıştır. İngilizlerin de tüm prenslikleri karşlarına almadan zamana dayalı bir hareket planı izledikleri görülmektedir. Tek başına İngilizlerle mücadele etme fırsatı olmayan bu prenslikler birer birer ortadan kaldırılmıştır.

Hintlilerin İngilizlere en fazla başkaldırma sebebi içine düşürüldükleri ekonomik sıkıntılar sebebiyle olmuştur. İngilizlerin ele geçirdikleri topraklarda yaşayan tarım toplumlarına ağır vergiler yükledikleri görülmektedir. Ayrıca toprak reformu adı altında birçok insan atalarından miras kalan arazilerini kaybetmiştir. Bu topraklar yeni sahiplerine kiralanırken onların kira ücretini ödeyemeyecek hale getirildiği görülmektedir. Hintli halkın bütün bu yaşanan ekonomik problemlerden çıkış yolu olarak isyan ettiği görülmektedir. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi bir taraftan yaptığı ticaret ile ülkeyi sömürürken bir diğer taraftan halka ağır vergiler yükleyerek daha fazla para kazanma yoluna gitmiştir. Prenslerden toprak sahiplerine, çiftçilerden işçilere kadar herkes bu sömürü düzeni içinde fakirleştirilmiştir. İsyan etme gücünü gösterebilenler ise güçlü İngiliz ordusu karşısında savunmasız kalmıştır.

Dini inançlar Hint halkının en çok değer verdiği konuların başında

gelmektedir. Ülkenin çok farklı dini inançlara ev sahipliği yaptığı görülmektedir. İngilizler ilk yıllarında bu insanların inançlarına karışmamakla birlikte ilerleyen yıllarda halk ile daha fazla etkileşime girdiklerinde zorlamalar uyguladıkları görülmektedir. Bu zorlamalara karşı Müslüman ve Hinduların karşı çıktığı görülmektedir. Lakin her iki grubun kendi içindeki ayrışmaları ve birbirlerine düşmanlıkları onların İngilizlere karşı işbirliğini engellemiştir.

Hindistan farklı prensliklerin yanı sıra birçok aşirete de ev sahipliği yapan bir ülkedir. Halk bu aşiretler altında güvenle yaşamını devam ettirmeye çalışmıştır. Aşiretler gücü temsil etmiş ve bireylerinin hakkını düşmanlara karşı korumuştur. Lakin prenslikleri ortadan kaldıran İngilizler aşiretlerle doğrudan iletişime geçtiğinde problemler yaşamıştır. Aşiretlerin geniş arazileri kontrol altında tutmaları hedef olmalarına sebep olmuştur. Toprak ve orman kanunları ile arazilerinde vergi vermek zorunda bırakılan bu insanlar zaman zaman isyan etmiştir. Lakin onlarda bireysel hareket etmelerinden dolayı güçlü İngiliz orduları karşısında başarılı olamamıştır.

İngilizlerin Hindistan'ı başarılı bir şekilde sömürebilmesinin en önemli sebebi karşılarına çıkacak merkezi bir otoritenin olmamasıdır. Yerel krallık, sultanlık, prenslik, aşiretler, dini gruplar ve halkın temel sorunu birbirlerine karşı olan düşmanlıklarıdır. Bu düşmanlığın İngilizler karşısında ittifaka dönüşmemesi sömürülmesine neden olmuştur. İngilizlerin akıllıca bir siyaset izleyerek zamana dayalı olarak ülkeyi işgal etmesi düşmanlarını birer birer tasfiye etmesini sağlamıştır. Hint toplumu genel olarak düşman ancak kendisini çok fazla istismar ettiğinde isyan etmiştir. Bu aşama ise onların İngilizler karşısında en zayıf oldukları zaman olmuştur. Toplumun İngilizler karşı bir kurtarıcı beklediği fakat bir araya gelemeyecek kadar ayrışma içinde oldukları görülmektedir. Muhtemelen halkın genel bir millet ve devlet ülküsüne sahip olmaması en büyük zaafı olmuştur. Herkesin sadece kendisini ve toprağını koruma içgüdüğü ile hareket etmesi, başkaları sıkıntı içinde iken yardım için çabalamaması onların birer birer yenilmelerine sebep olmuştur. Siyasi geleceklere, ekonomik istismarları, dinlerini yaşayamayacak hale gelmeleri ve aşiretlerinin istismara uğraması karşısında ayaklansalar bile birlik içinde hareket edememeleri sonlarını hazırlamıştır.

Kaynakça

Anjana, R. T. (2018). The Early Resistance Movements in Kerala. *International Journal of Research and Analytical Reviews*. (5) 2, 1525-1527.

Augur, C. M. (1903). *Church History of Travancore*. Madras, 1903.

- Ballhatchet, K. (1980). *Race, Sex and Class Under the Raj*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Barnes, G. F. (2007). *Essential Histories: The Indian Mutiny 1857-58*. New York: Osprey Publishing.
- Broughton, T. D. (1977). *Letters from a maratha camp: during the year 1809*. New Delhi: Indian Council of Historical Research.
- Bulut, Y. (2003). Hindistan'da Sömürgecilik, Oryantalizm ve William Jones. *Sosyoloji Dergisi*, (3) 6, 71-106.
- Chaudhuri, S. B. (1955). *Civil Disturbances during the British Rule in India 1765-1857*. Calcutta: The World Press
- David, J. S. M. (2001). *The Bengal Army and the outbreak of the Indian Mutiny*. (Unpublished PhD Thesis). Uni. of Glasgow, Dep. of History, Glasgow.
- Datta, K. K. (1940). *The Santal Insurrection of 1855-57*. Calcutta: Univ of Cacutta.
- Caldwell R. F. St. G. (1982). *History of Tinnevelly*. New Delhi: Asian Educational Services.
- Erçin, A. (2017). İngiliz Doğu Hindistan Kumpanyası ve Kumpanyanın Ticari Faaliyetleri (1600-1858). *Çeşm-i Cihan Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, (4) 2, 111-133.
- Gangte, L. K. (2017). Human Sacrifice among the Khonds of Orissa C.1836-1861: A Study. *Mizoram University Journal of Humanities & Social Sciences*, Vol. III Issue 1, June, 114-125.
- Gough, K. (1974). Indian Peasant Uprisng. *Economic ve Political Weekly*, 9, August, 32-34.
- Government Records (1870). *Selections from the records of the Government of the Punjab and its dependencies : Trial of Muhammad Bahadur Shah, Titular King of Delhi, and of Mogul Beg, and Haje, all of Delhi, for rebellion against the British Government, and murder of Europeans during 1857*. Lahore: Punjab Printing Company Limited.
- Harvey, R. (1998). *Clive: The Life and Death of a British Emperor*. New York: Thomas Dunne Books.
- Heathcote, T. A. (1974). *The Indian Army: The Garrison of British Imperial India, 1822-1922*. London: David and Charles.

- Hunter W. W. (1969). *Indian Muslmans*. Delhi: Ideological Box House.
- Kapore, C. S. (1962). *Refresher Course in History of India, British Period 1707-1947*. Delhi: S. Chand and Co.
- Khan, Sir S. A. (1873). *The Cause of the Indian Revolt*. Benares: Medical Hall Press.
- Lahiri, R. M. (1954). *Annexation of Assam*. Calcutta: General Printers and Publishers.
- Longford, E. (1964). *Queen Victoria*. New York: Harper & Row.
- Majumdar, R. C. (1957). *The Sepoy Mutiny and the Revolt of 1857*. Calcutta: Firma K. L. Mukhopadhyay.
- Mill, J. (1826). *History of British India*. 6 volume. London: Baldwin, Craddock, and Joy.
- Nagar, R. and Mukherjee, N. (2016). *Early Uprising Against the British and Revolt of 1857*. Delhi: Vision IAS.
- Oommen, T. K. (1985). *From Mobilization to Institutionalization: Dynamics of Agrarian Movement in Twentieth Century Kerala*. Hyderabad: Sangam Books Ltd.
- Orme, R. (1763). *A History of the Military Transactions of the British Nation in Indostan, From the Year MDCCXLV*. London: John Nourse.
- Resistance (2018). *Popular Resistance to the British Rule*. Uttar Pradesh: National Open School.
- Shafeeq, S. (1970). *British Reaction to the Sepoy Mutiny, 1857-1858*. (Unpublished Master Thesis). North Texas State University, Denton, Texas.
- Thornton E. (1843). *History of British Empire in India*. 3 Vol. London: Allen.
- Vural, T. (2006). *Hindistan'da İngiliz Yönetimi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Ziring, L. (1992). *Bangladesh from Mujib to Ershad: An Interpretive Study*. Dhaka: University Press Ltd.